

Білоус М.С., аспірант кафедри
прикладної економіки
Сімків Л.Є., д.е.н., професор,
професор кафедри туризму, рекреації та регіонального розвитку
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ВІДНОВЛЕННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД: УРОКИ МІЖНАРОДНИХ ПРАКТИК

Збройна агресія росії проти України спричинила глибокі структурні зміни на вітчизняному ринку праці: масовий відтік населення за кордон, руйнація підприємств та інфраструктури, суттєве зростання рівня безробіття. Повернення до стабільного функціонування цього сегмента є необхідною передумовою не лише для соціального захисту населення, а й для відбудови національної економіки. Аналіз міжнародного досвіду відновлення ринку праці у післявоєнний період дає змогу окреслити ефективні підходи, адаптація яких до українських реалій може стати основою стійкої політики у цій сфері.

Розглядаючи поточний стан ринку праці в Україні необхідно зазначити, що станом на кінець 2024 року, за оцінками Центру економічної стратегії, понад 5,2 млн громадян України перебувають за кордоном у статусі біженців, із них щонайменше 3,7 млн — це вимушено переміщені особи після початку повномасштабного вторгнення [1].

За даними Державної служби статистики України, в умовах війни рівень безробіття підвищився з 10,3% до 14,2–18,2% [2]. Кількість офіційно зайнятих скоротилася з 16 млн до приблизно 7,5–7,6 млн осіб.

Таблиця 1 – Ринок праці України в умовах війни: порівняльна характеристика та перспективи відновлення

Показник	До війни (2021)	Під час війни (2024)	Прогноз змін після війни
Рівень безробіття, %	10,3	14,2-18,2	+3,9-7,9
Кількість зайнятих, млн. осіб	16	7,5-7,6	-8,4-8,5
Кількість біженців за кордоном, млн. осіб	-	5,2	+5,2
Внутрішньо переміщені особи, млн. осіб	1,5-2	7-8	+5-6
Робочі місця у постраждалих галузях	Стабільні	Скорочення в промисловості, сільському господарстві, транспорті	Значне зменшення зайнятості

Джерело: сформовано авторами за [1-6]

Попри загальне зниження зайнятості, хочеться зробити акцент на нафтогазовидобувній галузі, яка залишається відносно стабільною в частині збереження робочих місць. Проте, війна завдала серйозних руйнувань інфраструктурі нафтогазової галузі, що має значний вплив на її ефективність і економічні витрати. Через руйнування виробничих потужностей, галузь зазнала значних збитків.

Збереження робочих місць у нафтогазовидобувному секторі пов'язано з постійним попитом на енергоносії, а також із стратегічним значенням цієї галузі для забезпечення енергетичної безпеки країни. Водночас масові руйнування інфраструктури, знищення виробничих потужностей та підвищені витрати на відновлення значно ускладнили її ефективне функціонування. Нафтогазові підприємства змушені інвестувати в модернізацію, будівництво нових об'єктів, залучаючи значні людські та фінансові ресурси. Відновлення галузі потребує акценту на реконструкції критичної інфраструктури, технологічному оновленні та залученні зовнішніх інвестицій.

Аналізуючи міжнародний досвід післявоєнного відновлення ринку праці можна звернутись до досвіду країн, які проходили через масштабні руйнування внаслідок війни. Їхні шляхи відновлення засвідчують, що успішне відновлення ринку праці можливе лише за умов реалізації системної політики: поєднання структурних реформ, міжнародної допомоги та інвестицій в людський капітал.

Таблиця 2 – Міжнародний досвід післявоєнного відновлення ринку праці: ключові заходи та результати

Країна	Ключові заходи	Результати
Німеччина (після Другої світової війни)	1. Грошова реформа та лібералізація економіки 2. План Маршалла 3. Професійна підготовка і перекваліфікація	Швидке відновлення економіки, стабілізація ринку праці, щорічне зростання ВВП на 5–6% у 1950–60 рр.
Японія	1. Земельна реформа 2. Інвестиції в освіту й науку 3. Підтримка промисловості через кредити й податкові пільги	Формування інноваційної економіки, стабільне зростання ВВП на 10–12% у 1960–70-х рр.
Боснія і Герцеговина	1. Реінтеграція переміщених осіб 2. Фінансова допомога від Світового банку та ЄС 3. Розвиток малого та середнього бізнесу	Скорочення безробіття з 60% у 1996 році до 25% у 2005 році, зростання підприємництва і туризму

Джерело: узагальнено авторами за [7, 11,12]

Німеччина, завдяки поєднанню економічної лібералізації та міжнародної підтримки, створила підґрунтя для «економічного дива». У Японії головним чинником трансформації стала ставка на освіту, інновації та промислову модернізацію. Боснія і Герцеговина продемонструвала ефективність програм

соціальної адаптації та підтримки підприємництва як засобу інтеграції переміщених осіб у ринок праці.

Враховуючи міжнародний досвід відновлення можна будувати власні стратегії відновлення та перспективи розвитку. Для забезпечення стабільного відновлення ринку праці в Україні доцільно застосовувати комплексний підхід, який базується на національних потребах та найкращих міжнародних практиках. Серед ключових напрямів:

1. Розробка регіонально орієнтованих програм зайнятості. Державні програми створення робочих місць повинні враховувати регіональні особливості втрат інфраструктури, рівня безробіття та доступності трудових ресурсів. Досвід Німеччини після Другої світової війни демонструє ефективність «економічного дива» саме завдяки масовому будівництву, інфраструктурним проектам і підтримці малого та середнього бізнесу [7].

2. Інвестиції у розвиток людського капіталу. Після значної втрати кваліфікованих кадрів через міграцію важливо забезпечити відновлення та підвищення кваліфікації працівників. Необхідно розширювати державні та муніципальні програми перепідготовки, які охоплюватимуть ветеранів, переміщених осіб, жінок та молодь. За даними Міжнародної організації праці, кожен долар, інвестований у навчання безробітного, генерує в середньому 3,5 долари ВВП у перспективі 3 років [8].

3. Підтримка зелених та цифрових секторів. Україна має потенціал у галузях відновлюваної енергетики, ІТ, «розумного» сільського господарства. Ці сектори можуть стати локомотивами для створення нових робочих місць. Згідно з аналітикою World Bank, впровадження зеленої економіки в країнах Східної Європи здатне створити до 2 млн робочих місць упродовж 10 років [9].

4. Стимулювання релокації бізнесу та підтримка підприємництва. Завдяки програмам з релокації підприємств із зон бойових дій та наданням їм фінансових і податкових стимулів держава може сприяти відновленню економіки регіонів. Програма «eРобота», що передбачає надання мікрогрантів на розвиток малого бізнесу, уже сприяла створенню понад 20 000 робочих місць лише у 2023 році [10].

5. Залучення міжнародної технічної допомоги та програм реінтеграції. Програми на кшталт EU4Skills або «UNDP Recovery & Peacebuilding» забезпечують не лише освітні можливості, але й психологічну підтримку, допомогу у працевлаштуванні. Їх розширення дозволить охопити ширші категорії населення [11, 12].

Відновлення українського ринку праці повинно відбуватись на засадах цілісної державної стратегії, що включає інституційне оновлення, підтримку людського потенціалу, розвиток перспективних секторів економіки та активне залучення міжнародної технічної та фінансової допомоги. Лише поєднання цих чинників дозволить досягти соціальної стабільності та забезпечити економічне зростання в післявоєнний період.

Перелік використаних джерел

1. Центр економічної стратегії. (2025). Українські біженці після трьох років за кордоном. Четверта хвиля дослідження. https://ces.org.ua/refugees_fourth_wave
2. Держстат України. (2021-2024). Обстеження робочої сили. <https://stat.gov.ua/uk/datasets/obstezhennya-robochoyi-sily-0>
3. Національний банк України. (2025). Макроекономічні показники. <https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators>
4. Національний банк України. (2024). Інфляційний звіт. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiya-zalishatimetsya-pomirnoyu-a-ekonomikanadali-vidnovlyuvatimetsya-u-20242026-rokah--inflyatsiyniy-zvit-nbu>
5. Укрінформ. (2023). Кількість українців та їх міграція за кордон через війну. <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3732355-kilkist-ukrainciv-ta-ih-migracia-zakordon-cerez-vijnu.html>
6. Держстат України. (2024). Економічна статистика. https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/size_20.htm
7. Супрун Н. А. (2022). Ресурси та механізми повоєнного відновлення Західної Німеччини (1945–1962 рр.). Історія народного господарства та економічної думки України: збірник наукових праць ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». Київ: Наукова думка, Вип. 55, С. 39-62. <https://doi.org/10.15407/ingedu2022.55.039>
8. International Labour Organization. (2021). Skills for Employment Policy Brief. <https://www.ilo.org/resource/skills-employment-policy-briefs>
9. World Bank. (2024). Greening the Economy of Europe and Central Asia. <https://www.worldbank.org/en/region/eca/publication/greening-the-economy-of-europe-and-central-asia>
10. Міністерство економіки України. (2025). Новини "єРобота". <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=9bc3d9b7-04fa-441b-9647-c0f1eb746fe6&title=Robota>
11. UNDP Ukraine. (2023). Recovery and Peacebuilding Programme. <https://www.undp.org/ukraine/inclusive-development-recovery-and-peacebuilding>
12. European Union. (2024). EU4Skills: Better Skills for Modern Ukraine. <https://sites.google.com/oep.fi/eu4skills-landingpage>